

ks. Robert Tyrała

MUZYKA PODCZAS PAPIESKICH PIELGRZYMEK W ARCHIDIECEZJI KRAKOWSKIEJ W LATACH 1997–2016¹

Pielgrzymki papieskie w archidiecezji krakowskiej zawsze były wielkim duszpasterskim wyzwaniem, a także wydarzeniem dla wielu ludzi wierzących. Konieczne jest w przedstawieniu tematu uczynienie pewnego założenia. A mianowicie, że w odniesieniu do całości zebranego na ten temat materiału, niniejsze opracowanie musi dotyczyć nie tylko samych utworów (kompozycji) wykonywanych podczas liturgii, ale także będzie przywołaniem osób, które taką muzykę tworzyły. Będzie więc tutaj mowa o: komitetach muzycznych papieskich pielgrzymek, kompozytorach tworzących na zamówienie Kościoła, artystach (scholach, chórach, orkiestrach, solistach, kantorach, dyrygentach). Oczywiście nie pomijając wiernych uczestniczących w tej modlitwie.

Muzyka jako integralna część uroczystej liturgii (KL 112) w czasie pielgrzymek papieży: Jana Pawła II i Benedykta XVI oraz Franciszka była w sposób należyty przygotowana i przeżywana zarówno podczas uroczystych celebracji, jak też innych spotkań. Papież Jan Paweł II przybył do archidiecezji osiem razy w: 1979 (Kraków, Kalwaria Zebrzydowska, Wadowice, Nowy Targ), 1983 (Kraków), 1987 (Kraków), 1991 (dwa razy: Kraków w czerwcu oraz Kraków i Wadowice w sierpniu), 1997 (Kraków, Zakopane, Ludźmierz), 1999 (Kraków), 2002 (Kraków). Papież Benedykt XVI przyjechał do Polski jeden raz w 2006 roku, był wówczas w Krakowie oraz Wadowicach. Papież Franciszek odwiedził Kraków z okazji Światowego Dnia Młodzieży w 2016 roku. W sumie odbyło się więc w Krakowie 10 wizyt papieskich. W tym przedstawieniu omówione zostaną tylko te, które miały miejsce od 1997 roku².

¹ Artykuł został opracowany na podstawie wcześniejszej publikacji autora pt. *Muzyka kościelna w Archidiecezji krakowskiej w latach 1997–2017*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (2018) 3, <https://doi.org/10.21906/rbl.3621> (27.07.2019), s. 197–220.

² Od tego bowiem czasu autor artykułu zajmował się ich organizacją, zawsze jako przewodniczący komisji muzycznej każdej z pielgrzymek, stąd temat jest mu dobrze znany.

Pielgrzymki papieża Jana Pawła II w latach 1997, 1999, 2002, 2006³

13 stycznia 1997 roku ks. kard. Franciszek Macharski powołał komitet organizacyjny pielgrzymki papieskiej. W skład komisji muzycznej pielgrzymki powołani zostali: Wiesław Delimat, Witold Zalewski, ks. Marian Błaszczyk, Ewa Sterczyńska, Mieczysław Tuleja, Jerzy Kurcz, Adam Korzeniowski⁴. Papież odwiedził na Podhalu: Zakopane (parafię Najświętszej Rodziny na Krupówkach, sanktuarium NMP Fatimskiej na Krzeptówkach i odprawił mszę pod Wielką Krokwią). Odwiedził także sanktuarium NMP Królowej Podhala w Ludźmierzu. W 1997 roku papież Jan Paweł II na mszy pod Wielką Krokwią w dniu 6 czerwca 1997 roku dokonał aktu beatyfikacji m.in. Bernardyny Jabłońskiej⁵. Podczas liturgii śpiewała schola dziecięca pod dyr. Ewy Sterczyńskiej i ks. Mariana Błaszczyka oraz grała kapela góralska złożona z przeszło 500 muzyków pod kierownictwem Stanisława Michałczaka. Śpiewały połączone chóry podhalańskie i grała także orkiestra dęta Straży Granicznej pod dyr. kpt. Strączka⁶. Organistami podczas uroczystości byli: Piotr Augustyn z parafii NSPJ w Nowym Targu i Andrzej Guziak organista z parafii Serca NMP z Zakopanego na Krzeptówkach. Wszystkie śpiewane przez chóry wybrane kompozycje znalazły się w specjalnie wydany zeszycie nutowym⁷. W Sanktuarium NMP w Ludźmierzu papież odmówił z wiernymi różaniec w dniu 7 czerwca 1997 roku⁸. Podczas tej modlitwy śpiewały chóry: „Watra” z Raby Wyżnej pod dyr. Marii Możdżeń-Wójcik, „Rabiańskie Dzieci” z Raby Wyżnej pod kierunkiem tej samej dyrygentki, „Męskie Wierchy” z Zakopanego pod dyr. Władysława Krużewskiego, „Echo Gorczańskie” z parafii NSPJ w Nowym Targu pod dyr. Piotra Augustyna, Gorce z Nowego Targu pod dyr. Jana Szostka, parafialny chór św. Teresy z Rabki pod dyr. ks. Romana Sapety, parafialny chór św. Magdaleny z Rabki pod dyr. Stanisława Waisa. Grała także orkiestra dęta Straży Granicznej pod dyr. kpt. Strączka⁹. Na organach grał Piotr Augustyn. Na krakowskich Błoniach

³ Zob. R. Tyrała, *Muzyka podczas papieskich pielgrzymek w archidiecezji krakowskiej (1979-2006)*, „Pro Musica Sacra” (2016), s. 11-36.

⁴ Zob. *Skład komisji muzycznej pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Archidiecezji krakowskiej w 1997 roku*, Archiwum Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Kościelnej, bez. sygn.

⁵ Zob. *Modlitewnik pielgrzymy, z Janem Pawłem II w Archidiecezji krakowskiej 4-10 czerwca 1997*, red. S. Koperek, Kraków 1997, s. 50-52, 55-60.

⁶ Zob. *Modlitewnik pielgrzymy...*, dz. cyt., s. 110.

⁷ Zob. *Msza święta Pontyfikalna O Najświętszym Sercu Pana Jezusa sprawowana przez Ojca Świętego Jana Pawła II w czasie której dokona beatyfikacji siostry Bernardyny Jabłońskiej i siostry Marii Karłowskiej*, Zakopane 6 czerwca 1997 roku, red. Komisja Muzyczna Pielgrzymki, Kraków 1997.

⁸ Zob. *Modlitewnik pielgrzymy, z Janem Pawłem II w Archidiecezji krakowskiej 4-10 czerwca 1997*, red. S. Koperek, Kraków 1997, s. 61-63.

⁹ Zob. *Modlitewnik pielgrzymy, z Janem Pawłem II...*, dz. cyt., s. 110.

w dniu 8 czerwca 1997 roku papież Jan Paweł II kanonizował Jadwigę Królową¹⁰. Przed liturgią seminarzyści Krakowa odśpiewali napisaną przez Mariana Machurę jutrznię o bł. Jadwidze¹¹. Podczas uroczystej liturgii śpiewały chóry: akademicki „Organum” pod dyr. Bogusława Grzybka, „Marianki” z parafii NMP z Lourdes pod dyr. Jana Rybarskiego, Wydziału Wychowania Muzycznego Akademii Muzycznej w Krakowie pod dyr. Jerzego Kurcza, Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej pod dyr. piszącego te słowa, Wyższego Seminarium Towarzystwa Salezjańskiego pod dyr. Adama Korzeniowskiego, schola Ruchu Światło-Życie pod dyr. Elżbiety Chlebdy, Papieskiej Akademii Teologicznej „Psalmodia” pod dyr. Włodzimierza Siedlika, schola „Cantorum Cracoviensis” pod dyr. Barbary Karpały, „Canticum Novum” pod dyr. Elżbiety Ptak, chór Akademii Ekonomicznej „Dominanta” pod dyr. Zbigniewa Ciuraby¹². Wszystkimi chórami dyrygowali: Jerzy Kurcz i Adam Korzeniowski, organistami zaś byli: Mieczysław Tuleja z kościoła św. Stanisława Kostki w Krakowie-Dębnikach oraz Witold Zalewski organista z wawelskiej katedry. Specjalnie na uroczystość kanonizacji powstała i została wykonana podczas liturgii kompozycja Juliusza Łuciuka ku czci św. Jadwigi Królowej *Niech będzie Bóg uwielbiony*. Wszystkie wybrane kompozycje śpiewane przez chóry znalazły się w wydany zeszycie nutowym¹³. 9 czerwca 1997 roku papież odprawił poranną mszę w krypcie św. Leonarda w wawelskiej katedrze, a klerycy Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej śpiewali chorał gregoriański. Męski chór katedralny pod dyr. Romana Mackiewicza witał wchodzącego do katedry papieża.

Kardynał Franciszek Macharski dekretem z dnia 7 grudnia 1998 roku powołał komitet organizacyjny kolejnej pielgrzymki ojca świętego do archidiecezji krakowskiej. Komisja muzyczna pielgrzymki składała się zaś z następujących członków: Jerzy Kurcz, Jacek Mentel, Włodzimierz Siedlik, Stanisław Krawczyński, Wiesław Delimat, Witold Zalewski, Mieczysław Tuleja, Małgorzata Gawor, Adam Kocyk, Piotr Pałka, Marek Seyfied¹⁴. Papież Jan Paweł II przybył do archidiecezji krakowskiej w 1999 roku. 15 czerwca na krakowskich Błoniach niestety nie przewodniczył liturgii on sam, był bowiem chory. W jego imieniu mszę celebrował kard. Angelo Sodano sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej. Była to liturgia z okazji 1000-lecia diecezji krakowskiej. W specjalnie przygotowanym nutowym zeszycie

¹⁰ Zob. *Modlitewnik pielgrzymy, z Janem Pawłem II...*, dz. cyt., s. 64-72.

¹¹ Zob. *Modlitewnik pielgrzymy, z Janem Pawłem II...*, dz. cyt., s. 85-91.

¹² Zob. *Modlitewnik pielgrzymy, z Janem Pawłem II...*, dz. cyt., s. 110.

¹³ Zob. *Kanonizacja Błogosławionej Jadwigi Królowej, Błonia Krakowskie 8 czerwca 1997*, red. Komisja Muzyczna Pielgrzymki, Kraków 1997.

¹⁴ Zob. *Skład komisji muzycznej pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Archidiecezji Krakowskiej w 1999 roku*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, bez. sygn.

umieszczone zostały wszystkie śpiewy chórów¹⁵. Organistami podczas tej liturgii byli: Mieczysław Tuleja z kościoła św. Stanisław Kostki w Dębnikach, Wiesław Delimat z kościoła św. Marka i zarazem dyrektor Archidiecezjalnej Szkoły Organistowskiej oraz Witold Zalewski, organista z wawelskiej katedry. Podczas liturgii grała też orkiestra dęta Huty im. Tadeusza Sendzimira pod dyr. Marka Zeifieda¹⁶. Wykonane zostały również utwory przygotowane przez scholę akademicką pod dyr. Piotra Pałki i Adama Kocyka oraz Małgorzaty Gawor¹⁷. 17 czerwca 1999 roku przy ołtarzu św. Stanisława w wawelskiej katedrze ojciec święty odprawił liturgię Eucharystii. Podczas liturgii śpiewał chór męski chór katedralny, na organach grał Witold Zalewski.

19 marca 2002 Kardynał Franciszek Macharski roku powołał komitet pielgrzymki papieża w archidiecezji krakowskiej¹⁸. Komisję muzyczną pielgrzymki tworzyli: Wiesław Delimat, Witold Zalewski, Mieczysław Tuleja, s. Katarzyna Kozubek, s. Ligia Bender, Bogusław Grzybek, Jan Rybarski¹⁹. Ojciec św. Jan Paweł II z ostatnią swoją pielgrzymką do archidiecezji krakowskiej przybył w 2002 roku. Z tej okazji 17 sierpnia 2002 roku dokonał dedykacji kościoła Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, gdzie przeprowadził akt zawierzenia świata Miłosierdziu Bożemu, następnie 18 sierpnia 2002 roku odprawił uroczystą liturgię Eucharystii na krakowskich Błoniach a 19 sierpnia 2002 roku sprawował ostatnią swoją mszę w Polsce przy obrazie NMP w Kalwarii Zebrzydowskiej. Podczas uroczystej liturgii w kościele w Łagiewnikach śpiewał chór „Mariancki” z parafii NMP z Lourdes w Krakowie pod dyr. Jana Rybarskiego oraz międzyzakonna schola sióstr, którą zebrały na tę okazję i którą podczas uroczystości dyrygowały s. Katarzyna Kozubek ze zgromadzenia ss. służebniczek starowiejskich oraz s. Ligia Bender ze zgromadzenia ss. sercanek. Dla potrzeb scholi sióstr i chóru został przygotowany zeszyt nutowy²⁰. 18 sierpnia papież odprawił uroczystą liturgię na krakowskich Błoniach. Także i w tym wypadku został przygotowany dla chóru zeszyt nutowy²¹. Podczas uroczystej liturgii śpiewały połączone chóry z Krakowa, a także

¹⁵ Zob. *Msza święta sprawowana przez Ojca Świętego Jana Pawła II w Milenium Diecezji Krakowskiej*, Błonia Krakowskie 15 czerwca 1999 roku, red. Komisja Muzyczna Pielgrzymki, Kraków 1999.

¹⁶ Zob. *Pielgrzymka Jana Pawła II w Krakowie w 1999 roku*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, bez. sygn.

¹⁷ Zebrane śpiewy zostawały także wykorzystywane w późniejszych spotkaniach.

¹⁸ Zob. *Dekret Metropolity Krakowskiego*, nr 727/2002; Zob. *Pielgrzymka Jana Pawła II do Krakowa w 2002 roku*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, bez. sygn.

¹⁹ Zob. *Skład komisji muzycznej pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Archidiecezji Krakowskiej w 2002 roku*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, bez. sygn.

²⁰ Zob. *Bóg bogaty w miłosierdzie, pielgrzymka Jana Pawła II do Polski 2002*, red. Komisja Muzyczna Pielgrzymki, Kraków 2002.

²¹ Zob. *Bóg bogaty w miłosierdzie, Eucharystia z Janem Pawłem II, Błonia Krakowskie 18 sierpnia 2002 roku, zeszyt nutowy*, Kraków 2002.

schola młodzieżowa. Dyrygentami byli: Włodzimierz Siedlik i Wiesław Delimat, organistami: Wiesław Delimat, Witold Zalewski i Krzysztof Michałek. 19 sierpnia 2002 roku papież Jan Paweł II odwiedził kalwaryjskie sanktuarium, przybył tam z okazji 400-lecia jego istnienia. Podczas liturgii śpiewano wraz z wiernymi tradycyjne pieśni kalwaryjskie²².

Ojciec święty Benedykt XVI w Krakowie (2006)

Benedykt XVI przyjechał do Krakowa w maju 2006 roku. 27 maja miało miejsce spotkanie z młodzieżą z całej Polski, zaś 28 maja odprawił uroczystą mszę na krakowskich Błoniach. Specjalnie na ogólnopolskie spotkanie z młodymi została utworzona schola akademicka studentów Krakowa. Przygotowano też śpiewnik chórny²³, w którym znalazły się następujące kompozycje: hymn ogólnopolskiego spotkania młodych napisany przez Piotra Pałkę *Nie lękajcie się*, a także kompozycje tego samego muzyka: *Kochamy Cię Ojcze święty, Pokój wam, O Piękności niestworzona, Miłość, Jesteśmy piękni Twoim pięknem Panie, Łaska Pana, Alleluja* przed Ewangelią, modlitwa wiernych, *Hymn na cześć Eucharystii, Jezu ufam Tobie, Alleluja Gloria, Matka szczęśliwych powrotów, Do Anioła stróża, Szukałem was, Po górach dolinach*. Śpiewano także kompozycje innych autorów: Marka Frisiny *Jesus Christ You are my life*, Huberta Kowalskiego *Wszystko Tobie*, Pawła Bębenka *Niechaj Cię, Panie*. Chórem i orkiestrą młodych dyrygował Piotr Pałka. Śpiewali wszyscy młodzi obecni na spotkaniu, korzystając ze specjalnie dla nich przygotowanych śpiewników²⁴. 28 maja 2006 roku, w dzień Wniebowstąpienia Pańskiego ojciec święty odprawił uroczystą liturgię Eucharystii na krakowskich Błoniach. Muzyczny zespół tworzyły krakowskie chóry oraz studenci Akademii Muzycznej w Krakowie. Grała także orkiestra symfoniczna Akademii Muzycznej w Krakowie. Dyrygentami byli Stanisław Krawczyński i Wiesław Delimat, za organami zasiadali: Witold Zalewski i Krzysztof Michałek. Dla chórów został przygotowany specjalny zeszyt nutowy²⁵. Prawie cały repertuar tworzyły kompozycje i opracowania na chór i orkiestrę Henryka Jana Batora. Począwszy od skomponowanego dla papieża Benedykta XVI utworu *Tu es Petrus*, kolejno też śpiewów, które pod

²² Zob. *Jubileusz 400-lecia Sanktuarium Kalwaryjskiego 1602–2002, teksty liturgiczne mszy świętej o Najświętszej Maryi Pannie Kalwaryjskiej*, 19 sierpnia 2002 r. II Pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Kalwarii Zebrzydowskiej, red. E. Lenart, Kalwaria 2002, s. 7–31.

²³ Zob. *Ogólnopolskie spotkanie młodych z papieżem Benedyktem XVI*, red. Komisja Muzyczna Pielgrzymki, Kraków 2006.

²⁴ Zob. *Śpiewnik Ogólnopolskie spotkanie młodych z Ojcem Świętym Benedyktem XVI*, red. P. Iwanek, Kraków 2006.

²⁵ Zob. *Eucharystia pod przewodnictwem Ojca Świętego Benedykta XVI*, red. Komisja Muzyczna Pielgrzymki, Kraków 2006.

przewodnictwem kantora i chóru wraz z orkiestrą symfoniczną śpiewali wszyscy: *Chrystus wodzem, Gloria, Święty, Święty Baranku Boży, Zwycięzca śmierci, Otrzymanie już lzy płaczący, Bądźże pozdrowiona, Ciebie Boga wystawiamy, Boże coś Polskę*. Ponadto chór wykonał także: *Gaude Mater Polonia* na rozpoczęcie liturgii, *Alleluja* przed i po Ewangelią²⁶, *Ave verum* Wolfganga Amadeusza Mozarta oraz *Tantum ergo* Antona Brucknera na komunię. Po zakończonej mszy chór śpiewał *Alleluja* z oratorium *Mesjasz* Georga Fryderyka Haendla²⁷.

Jeszcze jedna liturgia konieczna jest w tym przedstawieniu do przypomnienia. Otóż papież odprawił mszę łacińską w kaplicy metropolity krakowskiego. Z założenia liturgia ta miała być cicha, tak się jednak nie stało. Podczas liturgii śpiewała schola gregoriańska Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji krakowskiej pod dyrekcją piszącego te słowa. Na specjalnie sprowadzonym na tę uroczystość pozytywwie organowym²⁸ grali Witold Zalewski i Wiesław Delimat²⁹.

Papież Franciszek w Krakowie – ŚDM (2016)

Jesienią 2015 roku miały miejsce pierwsze spotkania zespołu ds. muzyki Świątowych Dni Młodzieży, który składał się z Wiesława Delimata, o. Dawida Kusza OP, Piotra Pałki (tylko na początku prac), Janusza Wierzgacza (po rezygnacji Piotra Pałki), Bartłomieja Karwańskiego, Adama Sztaby, Marka Pawełka, ks. Łukasza Michalczewskiego, Łukasza Jarockiego (który koordynował całe przedsięwzięcie muzyczne z ramienia biura Świątowych Dni Młodzieży) oraz prowadzącego prace tego zespołu piszącego te słowa. Do zespołu dołączyli później Krzysztof Michałek (grał jako II organista na uroczystościach), Gabriela Gąsior i o. Lech Dorobczyński OFM (te dwie ostatnie osoby zwłaszcza w sprawach koncertu po czuwaniu z papieżem w Brzegach). Piszący te słowa przyjął odpowiedzialność za obie msze (wtorek i niedziela), Wiesław Delimat – za drogę krzyżową, a Adam Sztaba – za uroczystości w czwartek i sobotę. Muzyka, która ostatecznie po wielu dyskusjach została wybrana na wydarzenia centralne, a więc mszę powitania pielgrzymów (wtorek 26 lipca): powitanie papieża (czwartek 28 lipca): czuwanie (sobota 30 lipca) oraz mszę posłania (niedziela 31 lipca) składała się z tzw. repertuaru

²⁶ Napisane przez Henryka Jana Batora z okazji ingresu do katedry wawelskiej przez kard. S. Dziwisza w 2005 roku.

²⁷ Zob. *Eucharystia z Ojcem Świętym Benedyktem XVI*, red. Komisja liturgiczna i muzyczna Archidiecezji Krakowskiej, Kraków 2006, s. 8–50.

²⁸ Pozytyw organowy został skonstruowany przez firmę Kaczmarczyk z Zabrza. Instrument ma 4 głosy. Pozostał od tego czasu w kaplicy biskupa krakowskiego i służy do liturgii.

²⁹ Słynne stało się powiedzenie Witolda Zalewskiego na antenie Radia Plus: „był jeden papież i dwóch organistów”.

Świątowych Dni Młodzieży, tradycji dominikańskiej, doświadczenia muzycznego spotkań młodych z Lednicy, Ruchu Światło-Życie, tradycji Pueri Cantores oraz kilku nowości. Można powiedzieć, że były to więc utwory stare i znane, ale w nowej aranżacji i opracowaniu. Zawdzięczamy to Adamowi Sztobie, o. Dawidowi Kuszy OP, Markowi Pawełkowi i Januszowi Wierzgaczowi. Koncepcję muzyczną związaną z drogą krzyżową na piątek 29 lipca³⁰ stworzył Wiesław Delimat. Podczas sobotniego czuwania siostry zakonne Krakowa wykonały koronkę do Bożego Miłosierdzia. Melodię i tekst tej koronki na kanonizację s. Faustyny Kowalskiej przygotował w 5 językach Stefan Stuligrosz w marcu 2000 roku. Po przesłuchaniach indywidualnych, które miały miejsce od października 2015 do marca 2016 roku, wyłoniony został 320-osobowy chór i 80-osobowa orkiestra³¹. Chór Świątowych Dni Młodzieży wystąpił po raz pierwszy 8 maja 2016 roku podczas uroczystości ku czci św. Stanisława BM w Krakowie na Skałce. Msza z udziałem episkopatu Polski była więc premierą wielu utworów, które później zabrzmiały podczas wydarzeń Świątowych Dni Młodzieży w Krakowie, w tym *Mszy Jana Pawła II* napisanej na Świątowe Dni Młodzieży przez Henryka Jana Batora. Kompozytor ukończył ją 2 kwietnia 2016 roku w XI rocznicę przejścia Jana Pawła II do domu Ojca.

Podsumowanie

Podczas wszystkich 10 pielgrzymek papieża: Jana Pawła II i Benedykta XVI oraz Franciszka w archidiecezji krakowskiej, przygotowującym muzykę liturgiczną towarzyszyła zawsze świadomość, iż ma ona służyć pięknu liturgii i prowadzić serdeczną modlitwę ludu Bożego zebranego pod przewodnictwem papieża. Zgodne to było naturalnie z dokumentami Kościoła na temat muzyki kościelnej, które podkreślają, że „dzięki zjednoczeniu w śpiewie pogłębia się jedność serc, okazałość świętych obrzędów ułatwia wznoszenie myśli ku niebu, a całość odprawianych obrzędów jest obrazem i zapowiedzią tego, co dokonuje się w świętym mieście Jeruzalem” (MS 5). Nie bez znaczenia więc jest podkreślenie tego, jak bardzo troska ta była żywo obecna.

Powstawały nowe kompozycje. Niejednokrotnie wielkie i wspaniałe jak: Henryka Mikołaja Góreckiego *Beatus Vir*, Juliusza Łuciuka *Hymn uwielbienia*, Henryka Jana Batora *Tu es Petrus*. Na papieskie celebry tworzono też mniejsze, ale równie ważne kompozycje, takie jak na przykład inwokacje do błogosławionych i świę-

³⁰ Zob. *Program muzyczny drogi krzyżowej, 29 lipca 2016 roku, Kraków-Błonia*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, ŚDM Kraków 2016, zeszyt II.

³¹ Zob. Ł. Jarocki, *Raport muzyka ŚDM Kraków 2016*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, ŚDM Kraków 2016, zeszyt II.

tych, najczęściej komponowane przez Irenę Pffeifer i Mariana Machurę, ale także pieśni do tekstów Marka Skwarnickiego. Nie brakło także nowej myśli muzycznej reprezentowanej przez Piotra Pałkę. Kompozycje nowe zawsze wzbogacały i ozdabiały liturgie papieskie, co więcej w ten sposób często wchodziły do kanonu śpiewów liturgicznych Kościoła. I znów odwołując się do dokumentów Kościoła, trzeba podkreślić:

niechaj przejęci duchem chrześcijańskim muzycy wiedzą, że są powołani do pielęgnowania muzyki sakralnej i powiększania jej skarbcza. Niech tworzą melodie, które posiadałyby cechy prawdziwej muzyki kościelnej i nadawałyby się nie tylko dla większych zespołów śpiewających, lecz także dla mniejszych chórów i przyczyniałyby się do czynnego uczestnictwa całego zgromadzenia wiernych. (KL 121)

Kolejnym ważnym wnioskiem jest szczególnie widoczna dbałość o właściwie miejsce dla śpiewu chóru i orkiestry. Nie bez znaczenia jest fakt, iż do papieskich liturgii w Krakowie i archidiecezji, zapraszane były zawsze zespoły wysokiej klasy oraz chóry na co dzień działające w kościołach parafialnych Krakowa i archidiecezji. Wydaje się, iż trzeba więc wszystkie te zespoły raz jeszcze tutaj przywołać. A były to: chór i orkiestra Filharmonii krakowskiej, chór Polskiego Radia w Krakowie, Capella Cracoviensis z madrygalistami, chór i orkiestra Akademii Muzycznej w Krakowie, chór Psalmodia Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, chór akademicki Organum, chór Mariański z parafii NMP z Lourdes w Krakowie, Schola Cantorum Cracoviensis z kolegiaty św. Anny, chór katedralny i chór Cecyliński, chór Dominanta z Uniwersytetu Ekonomicznego i wiele innych zespołów, których nazwy już wcześniej zostały w tym opracowaniu wymienione. Liturgie odbywały się z obecnością orkiestr dętych, symfonicznych, kameralnych i zespołów młodzieżowych. Wydaje się, że i tutaj należy przypomnieć dokument potwierdzający słuszność takiego kształtu muzycznych pielgrzymek. Prawodawca kościelny przypomina bowiem:

podczas liturgii Mszy św. zaleca się wykonywanie polifonii dawnej i nowszej w języku łacińskim i polskim, tak jednak, by nie wyłączać wiernych całkowicie z udziału w śpiewie. Muzykę wielogłosową, szczególnie dawnych mistrzów, Kościół zawsze uważał za nieoceniony skarbiec i dobro kultury. (IEP 18)

Istotny był także podczas papieskich liturgii w archidiecezji krakowskiej dźwięk organów, który zawsze miał sprawić, by celebrowanie świętych obrzędów była piękną, dostojną i owocną zarazem. Organistami podczas tych uroczystych chwil życia Kościoła w Krakowie byli najwybitniejsi mistrzowie tego królewskiego instrumentu. Byli to: Michał Woźny, Marian Machura, Mieczysław Tuleja, Witold

Zalewski, Wiesław Delimat, Krzysztof Michałek, Henryk Jan Botor, Jan Rybarski, a także wielu innych. Nie mogło też być inaczej skoro Konstytucja o liturgii określa jednoznacznie, że:

w Kościele łacińskim należy mieć w wielkim poszanowaniu organy piszczałkowe jako tradycyjny instrument muzyczny, którego brzmienie ceremoniom kościelnym dodaje majestatu, a umysły wiernych porusza do Boga i spraw niebieskich (KL 120).

I choć tylko w kościołach oraz w kaplicy biskupa krakowskiego był to instrument piszczałkowy, to jednak wprawna ręka mistrza za każdym razem – w końcu w polowych warunkach na instrumentach elektronicznych – oddawała chwałę Bogu i służyła modlitwie wiernych.

Jeszcze słowo warto dodać w związku z przywoływanymi wyżej śpiewami wiernych podczas papieskich celebracji. Wcześniej wszystkie te pieśni były umieszczane w śpiewnikach dostępnych dla uczestniczących w celebracjach papieskich. Każda liturgia była tak przygotowana, by lud wierny nie czuł się jedynie słuchaczem. Pieśni, części stałe były dostosowane do formularza i wybierano jednocześnie te najbardziej znane, by w ten sposób można było czynnie i w sposób pełny uczestniczyć w liturgii. Takie przygotowanie muzyki liturgicznej wynikało z soborowego myślenia, że „nie ma nic podnioslejszego i miłszego w nabożeństwach liturgicznych nad zgromadzenie wiernych, które wspólnie w pieśni wyraża swoją wiarę i pobożność” (MS 16).

W całym więc przygotowaniu muzyki liturgicznej podczas pielgrzymek papieskich w archidiecezji krakowskiej, bardzo wyraźnie dostrzec można wielką troskę o jakość, piękno i modlitewny jej charakter. To być może dlatego papież Benedykt XVI po liturgii zakończonej na krakowskich Błoniach w 2006 roku miał powiedzieć „ta liturgia była piękna, bo piękna była muzyka podczas niej”³². Czyż mogą być większe słowa uznania dla tych, którzy przygotowywali jej kształt?

Jest więc pewne, że wszystkim, którzy prowadzili schola i chóry, ćwiczyli zespoły instrumentalne, orkiestry, grali na organach, prowadzili wspólny śpiew, komponowali i pisali nuty dla zespołów muzycznych papieskich pielgrzymek, należy się wielka wdzięczność. Od 1979 roku minęło wiele lat, niektórych ludzi, którzy tworzyli muzykę już nie ma wśród żyjących, inni są na zasłużonej emeryturze, pozostali jeszcze dbają o sprawę muzyki archidiecezji krakowskiej, wszystkim im należy się wielka wdzięczność i uznanie.

³² Słowa przekazane przewodniczącemu Muzycznej Komisji Pielgrzymki przez kard. Stanisława Dziwisza po zakończonej liturgii papieskiej.

Abstract

Music during Papal Pilgrimages in the Cracow Archdiocese in 1997–2016³³

The papal pilgrimages in the Cracow Archdiocese were always a huge challenge and a significant event for the faithful. Hence there is a need of basing the subject on a certain assumption. It suggests that the entire collected material on the subject, thus this study should refer not only to the music (compositions) as such but also to the people who created it, namely: music committees of the pope's pilgrimages, composers commissioned by the Church, performing artists (scholae, choirs, orchestras, soloists, cantors, conductors). Naturally, we cannot forget about the faithful participating in prayers. Music, be an *integral part of solemn liturgy* (SC 112) during the papal pilgrimages of: John Paul II, Benedict XVI and Pope Francis have been properly prepared and experienced both at liturgies and at other events. Pope John Paul II visited the Cracow Archdiocese in the following years: 1979 (Cracow, Kalwaria Zebrzydowska, Wadowice, Nowy Targ), 1983 (Kraków), 1987 (Kraków), 1991 (twice: Cracow in June and Cracow, Wadowice in August), 1997 (Cracow, Zakopane, Ludźmierz), 1999 (Cracow), 2002 (Cracow). Pope Benedict XVI came to Poland once in 2006, staying in Cracow and Wadowice. Pope Francis visited Poland on the World Youth Day in 2016. In total there were 10 papal visits to Cracow. This study presents only those which have been paid to Cracow since 1997³⁴.

Keywords: John Paul II, Benedict XVI, Francis, church music, papal pilgrimages, choirs, organ, congregation singing, Gregorian chant, Cracow, Cracow Archdiocese.

³³ This study has been made on the basis of the former publication of the author entitled *Muzyka kościelna w Archidiecezji krakowskiej w latach 1997–2017* [Church Music in the Cracow Archdiocese in the years 1997–2017], „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (2018) 3, pp. 197–220, <https://doi.org/10.21906/rbl.3621> (27.07.2019).

³⁴ It is so because since that date the author of this study has dealt with the organization of the papal visits, each time as the Head of the Music Commission of each pilgrimage, therefore he knows the subject well.